

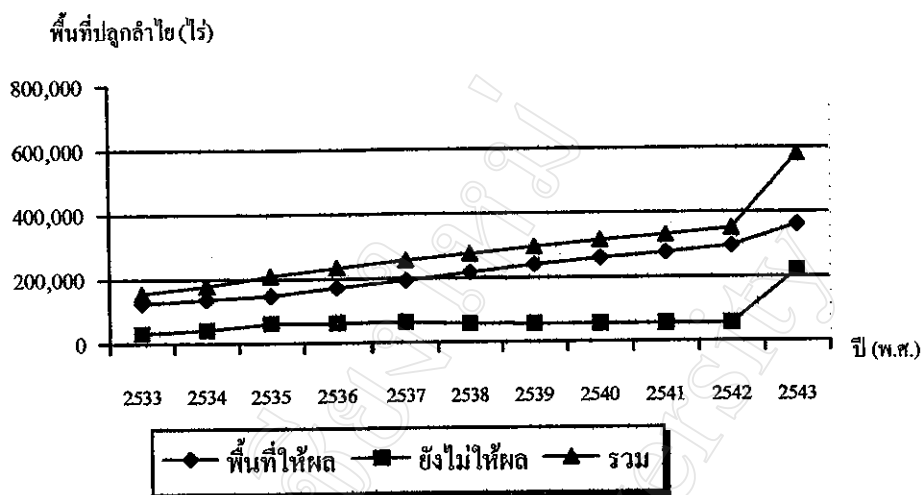
บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

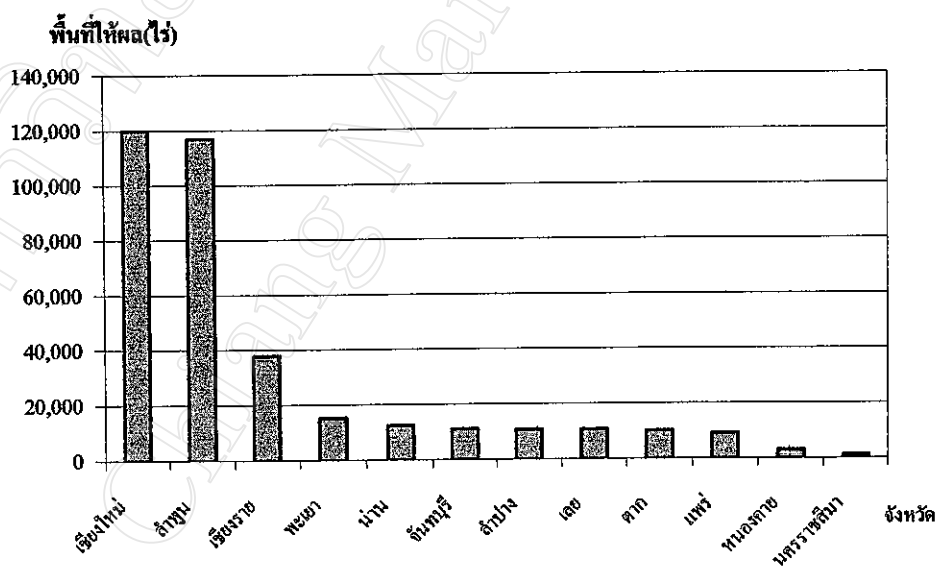
ประเทศไทยตั้งอยู่ในเขตร้อนชื้นจึงสามารถเพาะปลูกผลไม้เมืองร้อนและกึ่งเมืองร้อนได้หลายชนิดและสามารถออกทั้งในรูปแบบผลไม้สดและผลิตภัณฑ์แปรรูป สำหรับผลไม้สดที่สามารถนำรายได้เข้าสู่ประเทศได้เป็นจำนวนมากและมีแนวโน้มการส่งออกเพิ่มมากขึ้นคือ ลำไยสด นับตั้งแต่ปี 2533 เป็นต้นมา มีปริมาณการส่งออก 14,335 ตัน มูลค่า 211.111 ล้านบาท โดยในปี 2538 มีปริมาณการส่งออกเพิ่มขึ้นเป็น 31,719 ตัน มูลค่า 882.141 ล้านบาท และปี 2543 ปริมาณการส่งออก 98,998 ตัน มูลค่าการส่งออก 2,042.1 ล้านบาท โดยมีปริมาณการส่งออกเพิ่มขึ้นในอัตราเฉลี่ยประมาณร้อยละ 9.45 ต่อปี ส่วนมูลค่าการส่งออกเพิ่มขึ้นในอัตราเฉลี่ยประมาณร้อยละ 18.59 ต่อปี (กรมศุลกากร, 2544)

นับตั้งแต่ปี 2533 จนถึง 2543 ประเทศไทยมีพื้นที่เพาะปลูกลำไยที่ให้ผลผลิตรวมทั้งหมด 580,000 ไร่ มีพื้นที่ที่ให้ผลผลิตแล้ว 361,002 ไร่ (รูปที่ 1.1) โดยมีพื้นที่เพาะปลูกลำไยและปริมาณผลผลิตเพิ่มขึ้นในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 13 และ 15 ต่อปี ตามลำดับ แหล่งเพาะปลูกลำไยที่สำคัญของประเทศอยู่ในภาคเหนือที่จังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดลำพูน ซึ่งถือว่าเป็นแหล่งเพาะปลูกที่ให้ผลผลิตคุณภาพดี ในปี 2542 ทั้งสองจังหวัดนี้มีพื้นที่ปลูกลำไยที่ให้ผลผลิตแล้วรวมกันร้อยละ 66 ของพื้นที่เพาะปลูกลำไยที่ให้ผลผลิตแล้วทั้งประเทศ (รูปที่ 1.2) พันธุ์ที่นิยมปลูกคือพันธุ์อีคอปเพราะสามารถส่งออกไปจำหน่ายในรูปของลำไยสดในตลาดต่างประเทศได้เพราะให้คุณภาพดีเหมาะสมกับการส่งออกมากที่สุดอีกทั้งเหมาะสมกับการแปรรูปทั้งการอบแห้งทั้งเปลือกและเนื้อลำไยอบแห้ง ลำไยกระป๋องและลำไยแช่แข็ง (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2541) ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ปริมาณการส่งออกและมูลค่าการส่งออกเพิ่มมากขึ้นเนื่องจากการขยายพื้นที่เพาะปลูกลำไย ทั้งนี้เนื่องมาจากนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร โดยมีเป้าหมายที่จะเปลี่ยนพื้นที่นาที่ไม่เหมาะสมไปปลูกผลไม้ ทางภาคเหนือได้มีการเปลี่ยนพื้นที่นา โดยทำการยกท้องร่องทำเป็นสวนลำไยแทน (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2539)

หมายเหตุ : ข้อมูลพื้นที่เพาะปลูกที่ยังไม่ให้ผลในปี พ.ศ.2540 - 2542 ใช้ข้อมูลจากปี พ.ศ. 2539 ในการประมาณค่า
ที่มา : กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์

รูปที่ 1.1 พื้นที่เพาะปลูกถ่ายของ ไทยรวมพื้นที่ที่ให้ผลแล้วและยัง ไม่ให้ผล ปี 2533 - 2543

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2546

รูปที่ 1.2 พื้นที่เพาะปลูกถ่ายรายจังหวัดรวมพื้นที่ที่ให้ผลแล้วและยัง ไม่ให้ผล ปี 2533 - 2543

ตลาดส่งออกผลผลิตถ่ายที่สำคัญ ได้แก่ ตลาดฮ่องกง มาเลเซียและสิงคโปร์เป็นตลาดที่มีมาแต่ดั้งเดิม ในสัดส่วนการส่งออกร้อยละ 53 เป็นการส่งออกไปฮ่องกง โดยประมาณการว่า ฮ่องกงจะส่งออกต่อไปยังสาธารณรัฐประชาชนจีนกว่าร้อยละ 50 ของปริมาณการนำเข้า ส่วน

สิงคโปร์และมาเลเซียสามารถรองรับผลผลิตลำไยสดจากไทยได้ประมาณร้อยละ 6 และ 5 ตามลำดับ ในการส่งออกส่วนใหญ่ใช้ระบบฝากขาย (consignment) จึงต้องตัวในการระบายผลผลิตและสามารถรองรับผลผลิตได้จำนวนมาก (พงษ์ศักดิ์และคณะ, 2542) โดยผู้ค้าจะใช้ราคาเป็นตัวปรับตามสมดุลของอุปสงค์และอุปทาน จึงเป็นผลทำให้ราคาลำไยมีความผันผวนค่อนข้างมาก ดังนั้นตลาดลำไยในสาธารณรัฐประชาชนจีนจึงเป็นตลาดที่สำคัญต่อกลไกของระบบราคาลำไยในประเทศไทยเป็นอย่างยิ่ง (อ้างอิง) ส่วนในตลาดใหม่ ได้แก่ ประเทศแคนาดา ซึ่งจะมีการส่งออกต่อไปยังตลาดสหรัฐอเมริกาด้วย ซึ่งสามารถรองรับผลผลิตลำไยสดได้ประมาณร้อยละ 3 ของปริมาณการส่งออก เป็นการนำเข้ลำไยสดที่มีคุณภาพสูง เนื่องจากตลาดนี้เป็นกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้ว ผู้บริโภคจะมีระดับรายได้สูง ผู้บริโภคส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนจีนที่อพยพเข้าไปอยู่และกลุ่มคนเอเชียที่อาศัยอยู่ประเทศต่างๆ เหล่านั้นเป็นส่วนใหญ่ ด้วยลักษณะของตลาดกลุ่มนี้เป็นกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้ว ระบบการตลาดจึงเป็นไปตามวัฒนธรรมการตลาดของประเทศที่พัฒนาแล้ว ดังนั้นการซื้อขายจะเป็นไปตามคำสั่งซื้อจึงรองรับผลผลิตได้จำกัด แต่ผู้ส่งออกจะจำหน่ายได้ราคาดีและมีเสถียรภาพ (พงษ์ศักดิ์และคณะ, 2542) ส่วนประเทศอินโดนีเซียได้เปิดประเทศให้มีการนำเข้าผลไม้ได้ในช่วงที่ผ่านมา ทำให้ประเทศไทยสามารถส่งออกผลผลิตลำไยสดไปยังประเทศอินโดนีเซียประมาณ ร้อยละ 19 ของปริมาณการส่งออกลำไยสดทั้งหมด และในปี 2543 ประเทศไต้หวันก็เป็นอีกประเทศหนึ่งที่ได้มีการเปิดประเทศให้มีการนำเข้าผลผลิตลำไยสดจากประเทศไทยด้วยเช่นกัน โดยประเทศไทยส่งผลผลิตลำไยสดไปยังไต้หวันร้อยละ 3 ของปริมาณการส่งออกผลผลิตลำไยสดของประเทศไทย

ในปัจจุบันประเทศในทวีปเอเชียก็สามารถผลิตลำไยได้ อาทิเช่น ประเทศเวียดนามและสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยในปี พ.ศ. 2542 ประเทศเวียดนามมีปริมาณผลผลิตลำไยสดถึง 270,000 ตัน โดยมีพื้นที่เพาะปลูกลำไยอยู่ทางตอนเหนือของประเทศคือจังหวัด Hung Yen Ha Nam ซึ่งมีพื้นที่เพาะปลูกร้อยละ 20 ของพื้นที่เพาะปลูกทั้งประเทศ และทางภาคใต้ของประเทศปลูกใน 12 จังหวัดกลุ่ม Mekong Delta มีพื้นที่เพาะปลูกร้อยละ 80 ของพื้นที่เพาะปลูกทั้งประเทศ ซึ่งผลผลิตลำไยของเวียดนามส่วนใหญ่ ร้อยละ 80 มาจากทางภาคใต้ของประเทศ มีขนาดผลใหญ่ เมล็ดใหญ่ เนื้อบาง ไม่อโรย ส่วนอีกร้อยละ 20 เป็นลำไยทางตอนเหนือของเวียดนามจะให้ผลผลิตที่มีคุณภาพค่อนข้างดี มีขนาดผลเล็ก เนื้อหนา แห้ง เมล็ดเล็กแต่มีผลผลิตไม่มาก ดังนั้นประเทศเวียดนามจึงไม่มีการส่งออกลำไยสดเนื่องจากลำไยส่วนใหญ่มาจากภาคใต้ของประเทศซึ่งมีคุณภาพไม่ดี ส่วนใหญ่จึงส่งออกในรูปแบบของลำไยอบแห้ง โดยมีตลาดส่งออกคือประเทศฮ่องกงและสาธารณรัฐประชาชนจีนซึ่งเป็นตลาดลำไยอบแห้งที่สำคัญของประเทศไทยเช่นกัน (สำนักส่งเสริม

การค้าในต่างประเทศ อ้างใน สำนักักรักษาเสถียรภาพราคาสินค้าเกษตร, 2543) ดังนั้นเวียดนามจึงเป็นคู่แข่งด้านการส่งออกลำไยอบแห้งของไทยเท่านั้น โดยไม่รวมถึงลำไยสด

ตารางที่ 1.1 ปริมาณและมูลค่าการส่งออกลำไยสดปี 2539 – 2543 แยกเป็นรายประเทศ

ปริมาณ : ตัน

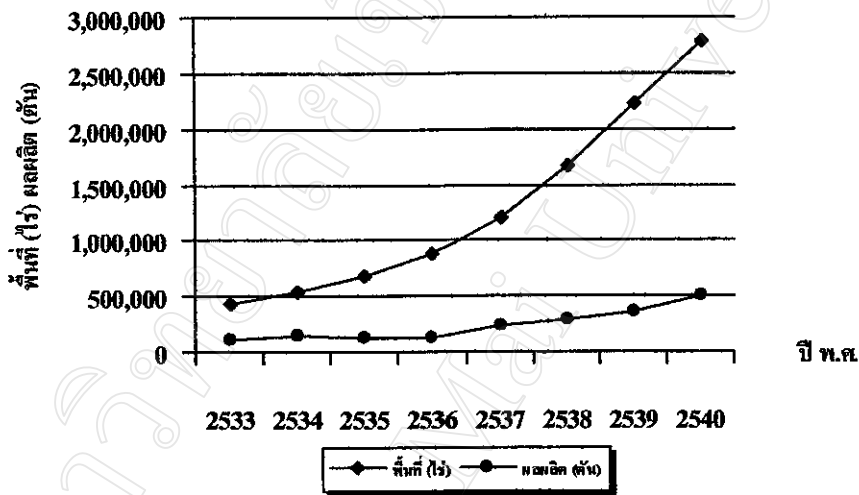
มูลค่า : ล้านบาท

ประเทศ	2540		2541		2542		2543	
	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า
ฮ่องกง	63,592.00	1,597.93	2,152.00	113.00	20,914.00	501.53	52,282.00	958.00
อินโดนีเซีย	6,922.00	151,036.00	-	-	6,960.00	182.18	18,937.00	387.20
จีน	1,263.00	40.94	2.00	0.21	2,932.00	44.42	4,735.00	218.90
มาเลเซีย	4,126.00	163.54	-	-	4,915.00	185.34	2,667.00	195.40
แคนาดา	1,404.00	69.13	364.00	32.35	2,128.00	104.39	5,734.00	87.30
สิงคโปร์	3,233.00	57.80	6.00	0.20	4,888.00	92.90	4,735.00	77.60
ไต้หวัน	0.00	0.00	0.00	0.00	13.00	0.40	2,429.00	44.70
อินเดีย	198.00	4.10	0.00	0.00	23.00	1.20	500.00	16.00
บรูไน	61.00	2.20	0.00	0.00	118.00	3.70	322.00	9.30
อเมริกา	0.00	0.00	0.00	0.00	42.00	1.10	200.00	8.70
อื่นๆ	894.00	33.00	57.00	4.00	1,089.00	30.00	1,261.00	39.00
รวม	81,632.00	2,119.86	2,579.00	149.40	44,022.00	1,147.30	98,998.00	2,042.10

ที่มา : กรมศุลกากร

ในปัจจุบันสาธารณรัฐประชาชนจีนก็สามารถเพาะปลูกลำไยได้ดี มีแหล่งผลิตที่สำคัญอยู่ที่มณฑลกว่างตุง พูเจี้ยน กวางสี ไหล่หล่า รัฐบาลของสาธารณรัฐประชาชนจีนมีนโยบายที่จะเพิ่มพื้นที่เพาะปลูกลำไยให้มีผลผลิตเพียงพอต่อการบริโภคภายในประเทศ (สำนักส่งเสริมการค้าในต่างประเทศ อ้างใน สำนักักรักษาเสถียรภาพราคาสินค้าเกษตร, 2543) เห็นได้จากการที่พื้นที่ปลูกลำไยที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว นับตั้งแต่ปี 2533 สาธารณรัฐประชาชนจีนมีพื้นที่เพาะปลูกลำไยรวม 436,062 ไร่ มีผลผลิต 100,900 ตันเพิ่มขึ้นเป็น 2,777,500 ไร่ ปริมาณผลผลิต 498,800 ตันในปี 2540 ซึ่งมีอัตราเพิ่มขึ้นปีละ 334,491 ไร่หรือมีอัตราเพิ่มเฉลี่ยประมาณร้อยละ 28 (รูปที่ 1.3) ในปี 2542 เป็นปีที่ปริมาณลำไยในฤดูกาลออกสู่ตลาดเป็นจำนวนมาก ทำให้ราคาลำไยสดตกลงมาเหลือราคา กิโลกรัมละ 2 หยวน หรือประมาณ 8 – 10 บาทต่อกิโลกรัม ลำไยสดในปีนั้นจึงเข้าสู่ตลาดเพื่อการบริโภคภายในประเทศเป็นส่วนใหญ่ ส่วนที่เหลือนำไปแปรรูปเป็นลำไยอบแห้ง พันธุ์ลำไยของสาธารณรัฐประชาชนจีนมีมากกว่า 400 สายพันธุ์แต่พันธุ์ที่มีคุณภาพและเป็นที่ยอมรับได้แก่ พันธุ์จูเหลียง เป็นสายพันธุ์คุณภาพสูงสุดของจีนมีลักษณะเด่นคือผลโต เนื้อหนา รสหวาน กรอบ ให้

ผลผลิตส้มเขียวหวาน ปัจจุบันพื้นที่เพาะปลูกพันธุ์จูเลียสได้ขยายไปแล้วประมาณ 650,000 ไร่ และพันธุ์ที่นิยมปลูกอีกพันธุ์ได้แก่พันธุ์สี่เหลี่ยม นิยมปลูกมากในมณฑลกวางซี มีรสชาติอร่อย เนื้อแห้งและรสหวานกรอบ ขนาดผลเล็กกว่าพันธุ์อีตอเล็กน้อย มีกลิ่นหอมเฉพาะตัว มีพื้นที่เพาะปลูกประมาณ 250,000 ไร่ ถ้าไทยสามารถรัฐประชาชนจีนทั้ง 2 พันธุ์ จึงน่าที่จะเป็นคู่แข่งสำคัญของลำไยพันธุ์อีตอของไทย และถ้าหากได้ทำการพัฒนาพันธุ์ลำไยใหม่ที่ทำให้ผลผลิตสูงกว่าที่ผลิตได้ในปัจจุบัน คาดว่าผลผลิตลำไยของสาธารณรัฐประชาชนจีนสามารถที่จะแข่งขันกับผลผลิตลำไยของไทยได้อย่างไม่ยาก (มนตรี, 2543)

ที่มา : ชิงชิงอ้างในมนตรี (2543)

รูปที่ 1.3 พื้นที่เพาะปลูกและปริมาณผลผลิตลำไยในสาธารณรัฐประชาชนจีน ปี 2533 – 2540

จากการที่ประเทศไทยยังคงต้องพึ่งพาการส่งออกลำไยสดไปยังตลาดต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะตลาดฮ่องกงและสาธารณรัฐประชาชนจีนซึ่งเป็นตลาดที่สำคัญที่สุดในการส่งออกในปัจจุบัน ในขณะที่สาธารณรัฐประชาชนจีนนั้นก็ได้เร่งพัฒนาการเพาะปลูกเพื่อให้เพียงพอต่อการบริโภคภายในประเทศ ประกอบกับทั้งสาธารณรัฐประชาชนจีนและเวียดนามเป็นประเทศที่มีอัตราค่าจ้างแรงงานต่ำกว่าประเทศไทย นอกจากนี้ ในปัจจุบันการค้าระหว่างประเทศต้องอยู่ภายใต้กฎระเบียบขององค์การการค้าโลกหรือ WTO ประเทศไทยต้องเปิดตลาดตามเงื่อนไขทางการค้าเสรีให้มีการนำเข้าจากประเทศสมาชิก WTO ตามพันธกรณี โดยในปี 2543 อัตราภาษีนำเข้าลำไยสดและลำไยกระป๋องมีอัตราร้อยละ 42 ส่วนลำไยอบแห้งมีอัตราร้อยละ 48 ดังนั้นในอนาคตปัญหาการแข่งขันการส่งออกลำไยสดของไทยในตลาดโลกอาจจะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น

ในอดีตที่ผ่านมา ได้มีการศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนต่อการผลิตลำไยในภาคเหนือเช่น การศึกษาคำนวณผลตอบแทน ราคาคุ้มทุนของการปลูกและอายุที่เหมาะสมในเชิงเศรษฐกิจของการทำสวนลำไยในจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน ปี 2518/2519 ของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2520) และการศึกษาวิเคราะห์ต้นทุนการผลิตลำไยของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ได้ทำการวิเคราะห์ต้นทุนการผลิตลำไยอีดอ ของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2541) เป็นต้น แต่ยังไม่พบว่ามี การศึกษาถึงความสามารถในการแข่งขันลำไยสดของประเทศไทยเลย ซึ่งการศึกษาถึงความสามารถในการแข่งขันของลำไยสดสามารถพิจารณาได้จากความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ โดยใช้แนวคิด ต้นทุนการการใช้ทรัพยากรภายในประเทศ (domestic resource cost: DRC) ซึ่งวิเคราะห์ได้โดยการคำนวณตัวชี้วัดโดยตรงหรือใช้การวิเคราะห์นโยบายแบบเมตริกซ์ (policy analysis matrix: PAM) ซึ่งเป็นวิธีการวิเคราะห์ความสามารถในการแข่งขันที่คำนึงถึงนโยบายและมาตรการต่างๆของรัฐที่ ก่อให้เกิดการบิดเบือนทางการค้า นอกจากนี้ในการศึกษาที่ครอบคลุมถึงผลกระทบของปัจจัยสำคัญ ที่มีต่อความสามารถในการแข่งขันการส่งออกลำไยสด จะทำให้ทราบความสามารถในการแข่งขันของการส่งออกลำไยสดและก่อให้เกิดการปรับปรุงและการพัฒนาทั้งทางด้านการผลิตและการส่งออกลำไยสดของไทยให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไปในอนาคต

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

การศึกษานี้มีเป้าหมายที่จะทราบความสามารถในการแข่งขันในการส่งออกผลผลิต ลำไยสดของภาคเหนือ เพื่อบรรลุเป้าหมายดังกล่าวการศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. เพื่อทราบต้นทุนการผลิต ปริมาณผลผลิต รายรับและข้อมูลทางการตลาดของลำไยสดของภาคเหนือ
2. เพื่อทราบต้นทุนการการใช้ทรัพยากรภายในประเทศและอัตราส่วนต้นทุนผู้ผลิตในการส่งออกลำไยสดของภาคเหนือและประเทศคู่แข่งที่สำคัญ
3. เพื่อทราบผลกระทบของปัจจัยสำคัญที่มีต่อความได้เปรียบ โดยเปรียบเทียบของการส่งออกลำไยสดของภาคเหนือ

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. หน่วยงานของรัฐบาลสามารถใช้เป็นข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์และทบทวนนโยบายต่างๆที่เกี่ยวข้อง โดยตรงกับลำไยเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาทางการตลาดลำไยอย่างยั่งยืน
2. หน่วยงานของทั้งภาครัฐและเอกชนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปปรับปรุงการตลาดลำไยสดให้สามารถแข่งขันในตลาดต่างประเทศได้

3. ผู้ประกอบการสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการตัดสินใจลงทุนปลูกลำไยและสำหรับผู้ที่ต้องการส่งออกลำไยสดสามารถนำไปประกอบในการตัดสินใจในการลงทุนได้

1.4 ขอบเขตการศึกษา

ในการศึกษาความสามารถในการแข่งขันการส่งออกผลผลิตลำไยสดของภาคเหนือจะพิจารณาค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่ใช้เพาะปลูกจนกระทั่งเก็บเกี่ยวและปริมาณผลผลิตทั้งหมดตลอดอายุการให้ผลผลิตของลำไยจนกระทั่งสร้างสวนใหม่ แต่เนื่องด้วยข้อจำกัดด้านเวลาจึงต้องทำการเก็บรวบรวมข้อมูลตัดขวาง (cross section) ปีการผลิต 2544/2545 ให้ครอบคลุมสวนลำไยในช่วงอายุต่างๆ พื้นที่ที่จะทำการศึกษายกเว้นขอบเขตอยู่ที่จังหวัดเชียงใหม่และลำพูน เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่เพาะปลูกลำไยมากที่สุดในประเทศ พันธุ์ลำไยที่ใช้ในการศึกษาคครั้งนี้คือพันธุ์อีคอบ เนื่องจากเป็นพันธุ์ที่มีการส่งออกมากที่สุดและเป็นที่ต้องการของตลาดต่างประเทศ ส่วนอายุการให้ผลผลิตของลำไยที่เคยมีการสำรวจโดยสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2520) พบว่า อายุลำไยที่มีอายุสูงสุดคือ 43 ปี ซึ่งเมื่อวิเคราะห์อายุที่เหมาะสมในการปลูกทดแทนใหม่ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร(2520) พบว่าอยู่ที่ 41- 42 ปี แต่จากหลักการวิเคราะห์โครงการที่เสนอ โดย Gittinger (1982) ระบุว่าอายุของโครงการหลัง 25 ปีจะไม่มีผลต่อการเลือกโครงการเพราะเมื่อคำนวณต้นทุนและรายรับ ณ อัตราคิดลดแล้ว จะมีค่าน้อยมากหรือใกล้เคียง 0 และจากข้อมูลของเกษตรกรผู้ปลูกลำไยพบว่า เกษตรกรจะทำการปลูกลำไยทดแทนเมื่อลำไยมีอายุประมาณ 30 ปี ดังนั้นการศึกษาคครั้งนี้จะทำการศึกษา ณ อายุของลำไยสูงสุด 25 ปี เพราะเป็นอายุที่ใกล้เคียงกับหลักการวิเคราะห์โครงการของ Gittinger (1982) และใกล้เคียงกับสภาพการผลิตที่แท้จริง

สำหรับการเปรียบเทียบความสามารถในการแข่งขันกับต่างประเทศ การศึกษานี้จำกัดเฉพาะกรณีสาธารณรัฐประชาชนจีนซึ่งเป็นคู่แข่งในตลาดลำไยสดที่สำคัญของไทย

1.5 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาในครั้งนี้ได้ทบทวนงานวิจัย และเอกสารต่างๆที่เกี่ยวข้อง โดยมีสาระสำคัญที่สามารถแบ่งได้เป็น 3 ส่วนคือ ส่วนแรกจะเป็นการศึกษาถึงผลงานการวิจัยและศึกษาที่เกี่ยวข้องกับลำไยที่ศึกษาทางด้านต้นทุนและผลตอบแทนของการผลิตลำไย ส่วนที่สองเป็นการศึกษาทางด้านการตลาดของลำไยในประเทศไทย ส่วนที่สามเป็นการศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับต้นทุนการใช้ทรัพยากรภายในประเทศและความสามารถในการแข่งขันในการส่งออก เนื่องจากการศึกษาทางด้านต้นทุนการใช้ทรัพยากรภายในประเทศที่เกี่ยวข้องกับลำไยยังไม่เคยมีการศึกษามาก่อน ดังนั้นการศึกษาในครั้งนี้จึงได้ทบทวนเอกสารงานวิจัยที่ศึกษาทางด้านต้นทุนการใช้ทรัพยากร

ภายในประเทศในการผลิตสินค้าอื่นๆแทน ถ้าหรับผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและได้ทำการศึกษา มาแล้วมีดังต่อไปนี้

การศึกษาทางด้านต้นทุนและผลตอบแทน

การศึกษาวิเคราะห์ต้นทุนการผลิตลำไยพันธุ์อีดอ ซึ่งใช้เป็นตัวแทนลำไยเนื่องจาก เป็นพันธุ์ที่ปลูกมากที่สุดในภาคเหนือ ปี 2540 แบ่งต้นทุนเป็น 2 ช่วงคือ (1) ต้นทุนช่วงก่อนให้ผลผลิตและ (2) ต้นทุนช่วงให้ผลผลิต ผลการศึกษาพบว่า ต้นทุนช่วงก่อนให้ผลผลิตคือในช่วงปีที่ 1-3 จะต้องลงทุนทั้งสิ้น 9,303 บาท (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2541) แบ่งเป็นสัดส่วนค่าแรงงาน ในการปลูกและดูแลรักษามากที่สุด รองลงมาคือค่ากิ่งพันธุ์ และค่ายาปราบศัตรูพืชและวัชพืช และ ค่าปุ๋ยตามลำดับ ส่วนต้นทุนระยะให้ผลผลิต ช่วงลำไยอายุ 4 – 25 ปี พบว่าค่าใช้จ่ายซึ่งถือเป็น ต้นทุนการผลิตประมาณร้อยละ 90 เป็นค่าใช้จ่ายผันแปร (ค่าแรงงานในการดูแลรักษา ค่าแรงในการ เก็บเกี่ยว) เมื่อพิจารณาต้นทุนทั้งหมดต่อกิโลกรัม พบว่าในช่วงปีที่ 4 มีต้นทุนเท่ากับ 21.86 บาทต่อกิโลกรัมและต้นทุนการผลิตจะลดลงเมื่ออายุมากขึ้น เมื่อปริมาณผลผลิตต่อไร่เพิ่มขึ้นจนถึงปีที่ 9 ต้นทุนการผลิตจะลดลงต่ำสุดเท่ากับ 10.07 บาทต่อกิโลกรัม ที่ระดับผลผลิตไร่ละ 1,086 กิโลกรัม และต้นทุนการผลิตจะเริ่มสูงขึ้นเมื่อลำไยมีอายุมากกว่า 20 ปีเนื่องจากผลผลิตลดลง (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2541)

ทางด้านผลตอบแทนในการลงทุนทำสวนลำไย โดยพิจารณาจากมูลค่าปัจจุบันสุทธิ (net present value: NPV) อัตราส่วนระหว่างผลได้กับทุน (benefit – cost ratio: BCR) และ อัตราผลตอบแทนของโครงการ (internal rate of return: IRR) ซึ่งกำหนดอัตราคิดลดร้อยละ 8 จะได้ ค่า NPV BCR และ IRR เท่ากับ 42,420 1.46 และ 30% ตามลำดับ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2541) หมายถึง การลงทุนทำสวนลำไย 1 ไร่ จะตอบแทนสุทธิเป็นมูลค่าปัจจุบัน 42,420 บาท หรือ เงินลงทุน 1 บาท ได้รับผลตอบแทนกลับคืนมา 1.46 บาท หรือเงินลงทุน 100 บาทให้ผลตอบแทน คิดเป็นกำไร 30 บาท ซึ่งมากกว่าอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ร้อยละ 8 จากการศึกษาของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร พบว่าขนาดฟาร์มที่เหมาะสม ต่อการลงทุนทำสวนลำไยคือ 8 ไร่ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2541)

การทำสวนลำไยในปีเพาะปลูก 2525 / 2526 มีระยะเวลาคืนทุน 12–16 ปี (ศิริพร, 2527) ส่วนการลงทุนทำสวนลำไยในภาคเหนือ ปี 2540 ที่ระดับอัตราคิดลด 8, 10, 12, 12.5 และ 15 พบว่าเกษตรกรต้องใช้ระยะเวลา 6.97 ปี จึงจะได้รับผลตอบแทนคุ้มกับเงินทุนและดอกเบี้ยที่ลงไป ไม่ว่าจะอัตราคิดลดจะเป็นเท่าใดก็ตาม (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2541)

การศึกษาทางด้านการตลาดลำไย

ในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2530 ตลาดสดภายในประเทศเป็นตลาดที่สำคัญที่สุดในการรองรับผลผลิตลำไยสด แต่ในขณะที่เดียวกันการส่งออกลำไยสดไปยังตลาดต่างประเทศเริ่มมีสัดส่วนเพิ่มมากขึ้น (พรทิพย์, 2529) ส่วนตลาดที่สำคัญในท้องถิ่นได้แก่ บริเวณตลาดหนองหอย ถนนเชียงใหม่-ลำพูน บริเวณหกแยกอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ส่วนตลาดสำคัญในกรุงเทพมหานครได้แก่ ตลาดปากคลองตลาด ตลาดมหานาค และตลาดคอนเมืองพัฒนา โดยตลาดภายในประเทศสามารถรองรับผลผลิตได้ประมาณร้อยละ 30 ของผลผลิตลำไยทั้งหมด ส่วนตลาดส่งออกลำไยสดที่สำคัญในต่างประเทศ พงษ์ศักดิ์และคณะ (2542) รายงานว่า สามารถแบ่งเป็นตลาดเก่าและตลาดใหม่ได้ดังนี้คือ

1) ตลาดเก่า ตลาดต่างประเทศที่สำคัญ คือฮ่องกง สิงคโปร์ มาเลเซีย และอินโดนีเซีย ซึ่งตลาดเป็นตลาดดั้งเดิม ในการส่งออก ตลาดนี้สามารถรองรับผลผลิตได้ร้อยละ 80 ของการส่งออกทั้งหมด ลักษณะการส่งออกจะให้ระบบการฝากขาย (consignment) สามารถรองรับผลผลิตได้มาก แต่ราคาค่อนข้างผันผวน เนื่องจากผู้ค้าใช้อุปสงค์และอุปทานในการกำหนดราคาซื้อและราคาขาย (พงษ์ศักดิ์และคณะ, 2542) ในปัจจุบันตลาดฮ่องกงและจีนเป็นตลาดที่สำคัญที่สุดในการส่งออกลำไยของไทย แต่ในอนาคตผลผลิตลำไยไทยที่ส่งเข้าสู่ประเทศจีนมีโอกาที่จะอ่อนตัวลงทั้งทางด้านปริมาณและมูลค่าเนื่องจากผลผลิตลำไยในสาธารณรัฐประชาชนจีนจะเพิ่มมากขึ้นตามพื้นที่เพาะปลูกที่เพิ่มมากขึ้น โดยจะเห็นได้จากผลกระทบที่ชัดเจนในอนาคตอันใกล้ (ไม่เกิน 5 ปี) แต่หากพิจารณาทางด้านภูมิอากาศและทางด้านภูมิศาสตร์แล้ว สาธารณรัฐประชาชนจีนก็มีมีความเสี่ยงต่อความเสียหายจากสภาพภูมิอากาศที่ต่ำกว่าประเทศไทยมากซึ่งจะทำให้ผลผลิตลำไยไม่สามารถผลิตได้เต็มที่ ดังนั้นโอกาสที่ลำไยไทยจะเข้าสู่ตลาดสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ก็ยังคงเป็นสิ่งที่ไม่ยากเกินไป (มนตรี, 2543)

2) ตลาดใหม่ ได้แก่ แคนาดา อังกฤษ ฝรั่งเศส เป็นต้น ในปัจจุบันประเทศไทยมีศักยภาพในการส่งออกเพิ่มขึ้น เนื่องจากได้มีการพัฒนาเทคโนโลยีหลังการเก็บเกี่ยวลำไยเพื่อการส่งออก โดยการรมด้วยซัลเฟอร์ไดออกไซด์ แล้วบรรจุในตู้คอนเทนเนอร์ปรับอากาศ สามารถยืดอายุลำไยได้นานขึ้น ตลาดใหม่นี้รองรับผลผลิตได้ร้อยละ 20 ของปริมาณการส่งออกและแนวโน้มการส่งออกไปยังตลาดลักษณะนี้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (พงษ์ศักดิ์และคณะ, 2542)

ปัญหาในทางการตลาดของลำไย สมชาย (2528) รายงานว่าประกอบด้วย ปัญหาทางด้านผลิตภัณฑ์ที่เน่าเสียง่าย การคัดเกรดที่ไม่ได้มาตรฐานมีการปลอมปนและการเก็บผลผลิตที่ยังไม่แก่ในช่วงต้นฤดู ปัญหาด้านราคาตกต่ำ เนื่องจากการตัดราคาขายกันเองระหว่างพ่อค้าคนกลางและการส่งออกลำไยไปฮ่องกงเกินความต้องการของตลาด ส่วนปัญหาช่องทางการจัดจำหน่าย

พบว่า ถึงแม้เกษตรกรสามารถเลือกช่องทางการจัดจำหน่ายได้อย่างเสรีและเลือกจำหน่ายให้แก่ผู้ให้ราคาสูงสุด แต่การลดลงของพ่อค้าเหมาสวนทำให้เกษตรกรต้องนำเอาลำไยออกมาขายเอง นอกจากนี้ สมชาย (2538) ยังรายงานว่าการส่งเสริมการจำหน่ายซึ่งส่วนใหญ่มุ่งจำหน่ายในเขตกรุงเทพฯ มากเกินไปทำให้ผลผลิตลำไยไม่กระจายไปสู่ผู้บริโภคในจังหวัดอื่นๆ ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการส่งออกผลผลิตลำไยสดไปยังตลาดต่างประเทศ ปียาวรรณ (2539) รายงานว่ามีปัญหาทางด้านการขนส่ง การกีดกันจากต่างประเทศ สินค้าไม่ได้มาตรฐานและมาตรการกีดกันของรัฐที่เป็นอุปสรรคในการส่งออก เช่น การรายงานข้อมูลและเอกสารการส่งออกลำไยให้กระทรวงพาณิชย์ยังอยู่ในรูปแบบที่ยากแก่การใช้ประโยชน์ และการปฏิบัติงานในการปล่อยสินค้าของเจ้าหน้าที่กรมศุลกากร เป็นต้น

การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับวิธีการวิเคราะห์ต้นทุนการใช้ทรัพยากรภายในประเทศ

การศึกษาแนวคิดต้นทุนการใช้ทรัพยากรภายในประเทศ (DRC) มีต้นกำเนิดมาจากผลงานของ Chenery (1961) ที่ได้ให้ความเห็นว่า ประเทศใดจะได้ประโยชน์เปรียบเทียบกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจชนิดใดชนิดหนึ่งเมื่อค่าเสียโอกาสที่ใช้ผลิตสินค้าของกิจกรรมนั้นมีค่าน้อยกว่าของประเทศอื่นๆ การผลิตสินค้าและการค้าของแต่ละประเทศจะกำหนดมาจากการเปรียบเทียบของต้นทุนเสียโอกาสของปัจจัยการผลิตที่ใช้ในการผลิตสินค้ากับราคาที่สินค้านั้นสามารถนำเข้าและส่งออก ณ ระดับคุณภาพ ต่อมา Bruno (1972) ได้ศึกษาในเรื่องต้นทุนการคุ้มครองของอุตสาหกรรมหรือการส่งเสริมอุตสาหกรรมในประเทศอิสราเอลปี ซึ่งได้ให้ข้อเสนอแนะว่า กิจกรรมทางเศรษฐกิจชนิดใดชนิดหนึ่งของประเทศจะมีความได้เปรียบ โดยเปรียบเทียบจากการผลิต ถ้าทรัพยากรในประเทศที่ใช้ไปในการผลิตเพื่อให้ได้มาซึ่งเงินตราต่างประเทศหนึ่งหน่วยมีค่าน้อยกว่าอัตราแลกเปลี่ยนที่แท้จริง (shadow exchange rate: SER) ของประเทศ โดยการคำนวณค่าต้นทุนการใช้ทรัพยากรภายในประเทศของ Bruno เป็นการเปรียบเทียบมูลค่าเพิ่มของการผลิตสินค้าชนิดนั้นในประเทศกับรายได้เงินตราต่างประเทศที่หามาได้หนึ่งหน่วย ในกรณีสินค้านั้นเป็นสินค้าที่ผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้า ทำให้สามารถทราบถึงต้นทุนการใช้ทรัพยากรในประเทศของการผลิตสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่ง เปรียบเทียบระหว่างการใช้วัตถุดิบที่ผลิตในประเทศกับวัตถุดิบที่นำเข้าจากต่างประเทศ

Akrasane (1973) คำนวณค่าต้นทุนการใช้ทรัพยากรภายในประเทศ (DRC) ในกรณีที่ประเทศไม่มีตารางปัจจัยการผลิต – ผลผลิต (Input – Output Table) ซึ่งพัฒนามาจากผลงานของ Balassa and Schydłowsky (1968) โดย Akrasane (1973) ได้คำนวณค่าต้นทุนการใช้ทรัพยากรภายในประเทศ (DRC) ของกิจกรรมทางเศรษฐกิจชนิดที่ i ให้เท่ากับสัดส่วนของค่าเสียโอกาสใน

การใช้ทรัพยากรภายในประเทศที่ใช้ในการผลิตสินค้า จำนวน 1 หน่วยในกิจกรรมเศรษฐกิจที่ j เทียบกับมูลค่าเพิ่ม ณ ราคาตลาดโลกที่เกิดจากสินค้าจำนวนหนึ่งหน่วยโดยกิจกรรมที่ j ถ้าค่าต้นทุนการใช้ทรัพยากรภายในประเทศ (DRC) ของกิจกรรมที่ j ที่คำนวณได้มีค่าน้อยกว่าอัตราแลกเปลี่ยนที่แท้จริงของเงินตราต่างประเทศแล้ว ประเทศนั้นก็จะได้เปรียบโดยเปรียบเทียบจากการผลิตของกิจกรรมชนิดที่ j ต่อมา Pearson, Akrasanee and Nelson (1976) ได้นำวิธีการวัดค่า DRC มาทำการศึกษาความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการผลิตข้าวของประเทศไทย โดยทำการปรับสูตรการหาค่าต้นทุนการใช้ทรัพยากรภายในประเทศของ Bruno ให้สามารถคำนวณในรูปแบบปัจจัยโดยตรง (direct input) และปัจจัยขั้นปฐมที่ใช้ในการผลิต (primary factors of production) ซึ่งต่อมาสูตรของ Pearson, Akrasanee and Nelson (1976) ก็ได้รับการยอมรับและนำมาใช้อย่างกว้างขวาง

ในปี ค.ศ. 1989 Monk and Pearson ได้พัฒนาแบบจำลองขึ้นมาเรียกว่า แบบจำลองการวิเคราะห์นโยบายแบบเมตริกซ์ (policy analysis method: PAM) แบบจำลองนี้อธิบายถึงความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ตั้งอยู่บนแนวคิดต้นทุนการใช้ทรัพยากรภายในประเทศ อีกทั้งสามารถวิเคราะห์ตัวชี้วัดอื่นๆ ได้เช่น อัตราส่วนต้นทุนผู้ผลิต (private cost ratio: PCR) สัมประสิทธิ์คุ้มครองตามปกติ (nominal protection coefficient: NPC) และสัมประสิทธิ์คุ้มครองจริง (effective protection coefficient: EPC)

สำหรับการศึกษาที่ประยุกต์แนวคิด DRC มาใช้ในกรณีของประเทศไทยได้แก่ การศึกษาเกี่ยวกับอุตสาหกรรมปลาทุ่นการะปोंที่ศึกษาโดยสุทัศน์ (2537) อุตสาหกรรมกุ้งและอุตสาหกรรมปูการะปोंศึกษาโดย จุฑาทิพ (2539) ตามลำดับ ส่วนการศึกษาที่ประยุกต์แนวคิดต้นทุนการใช้ทรัพยากรภายในประเทศ (DRC) มาใช้ในการวิเคราะห์พืชไร่ได้แก่ การศึกษาการผลิตมันสำปะหลังอัดเม็ดเพื่อส่งออกที่ศึกษาโดย Morntanom (1994) การผลิตข้าวเพื่อการส่งออกที่ศึกษาโดยสายฝน (2543) นอกจากนี้ยังมีการศึกษาอื่นๆ ที่ศึกษาโดยใช้แนวคิดต้นทุนการใช้ทรัพยากรภายในประเทศ (DRC) ได้แก่ การผลิตน้ำมันดิบเพื่อทดแทนการนำเข้าที่ศึกษาโดย มะลิลา (2544) การศึกษาการผลิตสินค้าเกษตร อาทิ การทำไร่อ้อย ข้าวโพด และอุตสาหกรรมเกษตร อาทิเช่น ผลไม้และผักการะปों การทำอาหารทะเลการะปों การทำแป้งและแป้งมันสำปะหลัง การผลิตผลิตภัณฑ์หนังสัตว์ การผลิตผงชูรส การผลิตผลิตภัณฑ์ไม้และไม้ก๊อ และเครื่องเรือนและเครื่องตกแต่งทำด้วยไม้ที่ศึกษาโดยมิ่งสรรพและคณะ (2540) ซึ่งจะสังเกตเห็นว่าการศึกษาด้านต้นทุนการใช้ทรัพยากรภายในประเทศที่ผ่านมา ยังไม่มีการศึกษาเกี่ยวกับไม้ผลหรือลำไยเลย ซึ่งเป็น ไม้ยืนต้นที่การผลิตจะแตกต่างจากการผลิตสินค้าเกษตรที่เป็นพืชไร่หรือสินค้าอุตสาหกรรมอื่นๆ เนื่องจากไม้ผลต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงกับสภาพภูมิอากาศตลอดอายุของไม้ผลนั้น